
КОРЕКЦІЙНА ПЕДАГОГІКА

УДК : 37(091)(4/9)

ВИСВІТЛЕННЯ ПРОЦЕСУ СТАНОВЛЕННЯ ПЕДАГОГІКИ ЖИТТЄТВОРЧОСТІ В ПЕРІОДИЧНИХ ДРУКОВАНИХ ТА СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ВИДАННЯХ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ

Антибура Ю.П.

Постановка проблеми. У сучасному світі, наповненому різноманітною інформацією та безліччю способів її здобуття, роль учителя в школі кардинально змінюється. На перший план виходить роль вчителя як координатора пізнавальної діяльності дитини. У новому Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти задекларовано необхідність забезпечення формування в учнів вміння представляти обґрунтовані та структуровані знання з предметів, власне розуміння життєвих процесів з використанням відповідного понятійного апарату та виважено розглядати контраверсійні (суперечливі) теми. Таке вміння формується протягом усіх років навчання в школі та в позаурочній діяльності. Створення такого освітнього середовища, яке б забезпечило високу ефективність цього процесу, є одним із основних завдань школи життєтворчості. Розвиваючи життєтворчі компетенції, учні набувають здатності інтерпретувати події, розуміти, чому деякі події різними авторами визначаються по-різному, прогнозувати власне майбутнє, бути успішним будівничим свого життя.

Педагогіка життєтворчості, яка є методологічною основою школи життєтворчості, спрямована на проектування, планування, програмування та творче здійснення власного індивідуального життя дитини. Практика життєтворчості має глибокі історичні корені, адже пошуками шляхів досягнення успіхів в житті здавна займалася безліч мислителів та філософів. Так, ідеї педагогіки життєтворчості тісно переплітаються з ідеями видатного українського педагога-гуманіста Г. Сковороди. Відомий його вислів: «Навчитися найвеличнішому мистецтву життя – справа дуже важка». Український педагог та публіцист В. Сухомлинський ще в першій половині ХХ століття писав про необхідність думати про те, що саме вчитель вкладає в душу дитини, бо світ вступає у вік «Людини». Такий вислів розкриває основний змістовий аспект педагогіки життєтворчості – необхідність творчого підходу до організації навчального та виховного процесів в сучасній школі як таких, що обумовлюють розкриття життєтворчого потенціалу дитини та її становлення як проектувальника свого життя.

Таким чином, завдяки ентузіастам-педагогам, вченим та практикам протягом десятиріч цілком сформувався такий необхідний в сучасних і майбутніх умовах життя напрям в педагогіці – педагогіка життєтворчості.

Аналіз процесу становлення педагогіки життєтворчості в нашій країні дав змогу нам виділити три його основні етапи. Перший етап – до здобуття Україною незалежності і зміни педагогічної парадигми. Цей етап характеризується пошуком освітніх орієнтирів, формуванням нового наукового погляду на навчання та виховання дітей. Другий етап – 1990-ті роки. Саме в цей період починаються активні теоретичні пошуки та спроби обґрунтування концептуальних засад школи життєтворчості. У другій половині 1990-х років активно розробляється концепція педагогіки та психології життєтворчості. У цей період виходять такі ґрунтовні наукові праці, як «Психологія і педагогіка життєтворчості», «Мистецтво життєтворчості особистості», «Життєві кризи особистості» (І. Єрмаков, Л. Сохань та інші). Третій етап – 2000-ні роки. Це період активного впровадження у освітній процес сучасної української школи науково-практичних здобутків багатьох дослідників з проблеми педагогіки життєтворчості.

Розгляд та аналіз періодичних видань зазначеної тематики дає можливість стверджувати, що особливу увагу педагогіці життєтворчості стали приділяти саме після

проголошення Україною незалежності та відходу від парадигм радянської школи. Українська педагогіка відроджувалася на засадах гуманізму та демократії, і одним із напрямків розвитку нової української освіти є саме педагогіка життєтворчості. Концептуальні положення педагогіки життєтворчості в цей період розглядають такі вчені, як І. Єрмаков, Л. Сохань, В. Доній, Г. Несен, І. Погоріла, С. Шевцов, Г. Ковганич, В. Ляшенко, С. Шишов, К. Баханов та інші. Статті цих та інших науковців та педагогів-практиків публікуються в численних періодичних друкованих виданнях для вчителів та викладачів українських шкіл, гімназій та спеціалізованих навчально-виховних закладів. Така форма наукової комунікації є однією з найбільш прийнятних та оперативних в умовах сучасного інформаційного суспільства. Саме у зв'язку з цим процес осягнення ідей педагогіки життєтворчості актуалізує необхідність визначення тих аспектів обраної проблеми, які знайшли належне відображення в спеціальній та періодичній педагогічній літературі, та тих, які не отримали належного розв'язання і потребують подальшої розробки.

Мета статті – розкрити зміст, стан та проблеми педагогіки життєтворчості на основі аналізу публікацій в періодичних друкованих та спеціалізованих українських педагогічних виданнях.

Виклад основного матеріалу дослідження. Найбільш відомими з професійних педагогічних періодичних видань сучасної України є журнали «Виховна робота в школі», «Освіта і управління», «Директор школи, ліцею, гімназії», «Завуч», «Виховна робота в школі», «Школа», «Управління школою», «Педагогіка та психологія» і цілий ряд предметних видань. Статті, що є предметом нашого аналізу, мають широку тематику: від теоретичних аспектів проблеми до опису практичного досвіду таких шкіл та конкретних рекомендацій щодо впровадження педагогіки життєтворчості в школах. Розглянемо статті, які, на нашу думку, мають базове значення для розуміння розвитку науки і практики педагогіки життєтворчості та дають уявлення про покроковий стан опрацьованості та впровадженості проблематики на сучасному етапі розвитку науки.

Так, у журналі «Освіта і управління» опублікований досвід роботи Миколаївської ЗОШ №57. Автор статті, директор цієї школи Т. Блакитна, наголошує на тому, що важливою умовою життєдіяльності колективу стає визначення його тону, творчого і морального «самопочуття». Адже школа життєтворчості – це соціально-педагогічна система, в якій створюються умови для розвитку і саморозвитку особистості. Основним структурним компонентами шкільної системи є колектив, складовими якого є конкретний учень та конкретний вчитель. У цьому контексті завдання директора, на думку автора, полягає в створенні спеціального середовища, яке сприяє розвитку і саморозвитку всіх суб'єктів учнівсько-педагогічного колективу. Т. Блакитна виділяє основні принципи управління школою життєтворчості: науковість, системність, цілепокладання, демократизація шкільного життя та гуманізація внутрішньошкільних стосунків [2, с. 168].

У 2006 році журнал «Виховна робота в школі» опублікував ряд статей на зазначену тематику. У №9 вийшла стаття В. Антонюка «Педагогіка життєтворчості особистості», в якій автор розглядає головні завдання педагогіки життєтворчості особистості: навчити учнів мислити та забезпечити моральні стосунки в шкільному колективі. Складовими такої педагогіки є гуманістична етика та толерантність [1, с. 22]. У №5 надрукована стаття І. Єрмакова «Життєтворчі виміри виховного процесу». Дослідник наводить принципи взаємодії між вчителями та учнями в процесі становлення гуманістичних виховних систем шкіл. Такі принципи педагогіки життєтворчості спонукають учителів на вдумливе осмислення особистісної глибини і самобутності дитини, надання їй простору для життєтворчості, самовизначення та вироблення потреби у саморозвитку. Загалом подібні принципи утверджують гуманістичну педагогіку духовного взаємовпливу поколінь, пробуджуючи у кожному вчителеві відповідального суб'єкта процесу розвитку дитини [7, с. 14].

Періодичне друковане видання «Рідна школа» в №12 за 2006 р. розмістило статтю О. Федоренка «Завдання сучасної школи у контексті педагогіки життєтворчості». У цій статті наводяться визначальні складові роботи навчальних закладів нового типу: переорієнтація на особистісно орієнтоване навчання та виховання, на розвиток твор-

чої особистості, на пошук і впровадження інноваційних педагогічних технологій навчання відповідно до сучасних потреб особистості і суспільства. О. Федоренко наголошує на тому, що педагогіка життєтворчості спрямована на розширення можливостей особистості у компетентному виборі свого життя, створення власного проектно-життєвого простору за допомогою методу проектів, оскільки саме метод проектів зорієнтований на самостійну діяльність учнів [14, с. 46].

Статтю І. Олейничук «Технологія життєтворчості – інноваційна основа шкільного життя» вміщено в журналі «Школа (Шкільний світ)» в №7 за 2008 рік. Автор дає визначення поняттю «технологія життєтворчості». На його думку, це психологічна концепція принципів і моделей творчої побудови особистості свого індивідуального життя, яку складає сукупність знань, методів і способів творчої побудови та реалізації своїх життєвих планів і життєвої програми. І. Олейничук визначає поняття «життєтворчість» як духовно-практичну діяльність особистості, що спрямована на проектування, планування, програмування та творче здійснення свого індивідуального життя. Педагог стверджує, що особистість у цьому процесі виступає як розвинута індивідуальність, суб'єкт свого індивідуального життя, а об'єктом творчих діянь особистості є її власне життя. Отже, оволодіння мистецтвом життєтворчості – це досягнення теорії життєбудови [11, с. 5].

Журнал «Директор школи, ліцею, гімназії» в 2005-2007 роках опублікував цілу серію статей з педагогіки життєтворчості. На основі всебічного аналізу розкриємо зміст деяких з них. У №4 за 2005 рік вміщено статтю В. Калошина «Позитивне мислення – важливий фактор забезпечення життєтворчості особистості». У статті автор зазначає, що позитивне мислення – один із можливих інструментів, який може допомогти людині стати більш оптимістичною, творчою, активною, реалізувати себе, творити своє життя та життя своєї держави [9, с. 48].

У тому ж числі читаємо статтю О. Гусевої «Проект як чинник творення життєтворчості», де висвітлюються експериментальні кроки однієї з гімназій м. Дніпропетровська з втілення проектної технології та її наслідки у розвитку життєвих компетенцій учнів і педагогів, а також кроки в розробці моделі школи життєтворчості в умовах гімназії великого міста. Виховна і навчальна робота в гімназії здійснюється як єдиний проект під гаслом: «Виховання розгортається як найширша у світі проблема – проблема життя як творчості». За проектною технологією побудовано і роботу учнівського самоврядування [4, с. 70].

У №5 за 2005 рік вміщено статтю Л. Вознюк «Педагогіка життєтворчості в експериментальних навчальних закладах Дніпропетровщини», в якій також розкривається досвід гімназій Дніпропетровщини щодо впровадження педагогіки життєтворчості в освітній процес. Автор описує провідну ідею концепції життєтворчості, що, на її думку (і ми з цим згодні) полягає у вихованні самодостатньої життєво грамотної особистості, яка здатна реалізувати свої потенційні можливості за будь-яких умов і забезпечити продуктивність як власної життєдіяльності, так і середовища, в якому вона життєдіє. Відповідно до такої концепції змінюються і завдання школи, що полягають у забезпеченні особистості учня не тільки сумою певних знань, що в інформаційному суспільстві не є основним критерієм життєвої компетентності людини, а умінням пізнавати себе та навколишній світ; умінням змінювати себе не тільки відповідно до обставин, а постійно рухатись уперед шляхом власного самовдосконалення. Таке спрямування на життєвий успіх особистості дає змогу школі реалізувати основні стратегії вітчизняної освіти на сучасному етапі її розвитку і забезпечити європейський рівень якості знань [3, с. 48]. Серед особливостей процесу впровадження ідей педагогіки життєтворчості Л. Вознюк виділяє: створення в освітньому процесі ситуації життєвого успіху в усіх сферах шкільної життєдіяльності; створення умов для відкриття учнями позитивних перспектив свого життєвого шляху; виявлення і розвиток у кожній дитині її індивідуальних здібностей і обдарувань; використання складних ситуацій, проблем для розвитку життєвої компетентності учнів з орієнтацією на духовні цінності; підтримка ініціативи школярів щодо подолання складних життєвих ситуацій (на уроці та у позаурочний час); посилення мотивації до самоосвіти та самовдосконалення особистості учня; орієнтація на свободу вибору сфери діяльності учня як у навчальному

закладі, так і поза його межами; розширення життєвого простору дітей за рахунок самоактуалізації особистості учня в різних сферах шкільної життєдіяльності [3, с. 51]. Таким чином, автор робить висновок, що розвиток особистості у школі життєтворчості – це складний і багатогранний процес, який не обмежується набуттям школярами тільки базових здатностей. На перший план у таких школах виходять глибоке осмислення особистістю учня свого «Я» у процесі пізнання світу, знаходження свого місця в соціумі, отримання реального життєвого досвіду самореалізації та проектування власної життєдіяльності вже у шкільному віці [3, с. 56-57].

У 2007 році журнал «Директор школи, ліцею, гімназії» опублікував дві статті, що становлять інтерес для даного дослідження. У №1-2 вийшла стаття Н. Друзенко «Становлення та самореалізація особистості в школі життєтворчості». У статті говориться про те, що зростаюча особистість повинна відчувати свою значущість в світі, мати можливість реалізувати свої життєві плани, а реалізувати себе може лише активна дитина [6, с. 106]. Формування позитивного ставлення до життя пов'язано, на погляд автора, з особливостями особистісного ставлення до набутих знань, до тих прийомів, які застосовуються для проведення їх у відповідні поведінкові акти [6, с. 108]. На думку Н. Друзенко, реалії сьогодення потребують від особистості навичок швидкої адаптації до різноманітних життєвих явищ, соціального середовища, умінь приймати самостійні, відповідальні рішення та долати життєві перепони, активізувати особистісний потенціал самореалізації та самоствердження в різноманітних сферах людської життєдіяльності [6, с. 112]. Базовим компонентом культури особистості виступає її самовизначення – процес і результат свідомого вибору особистістю власної позиції, цілей і засобів поведінки в конкретних обставинах життя. Отже, вся робота школи має бути спрямована на очікування позитивних результатів: самостійності дитини, розкріпачення її поведінки, відкритості стосунків; розвитку творчих здібностей; конструктивної життєвої позиції; важлива тут і особистість вчителя-професіонала, що прагне втілити в життя ідеї гуманізму, добра, співтворчості [6, с. 113].

У №5 за 2007 рік опубліковано статтю Л. Листопадової «Педагогіка життєтворчості як шлях до вирішення проблем соціальної адаптації й розвитку дітей, підлітків і молоді в сучасних умовах». Автор, директор Кіровоградського обласного центру дитячої та юнацької творчості, описуючи власний досвід роботи на засадах педагогіки життєтворчості, основне завдання своєї роботи бачить в наступному: формування у вихованців практичних навичок і вмінь, особистої турботи про своє здоров'я, про навколишнє оточення (природне середовище, оточуючих людей), розвиток конкретних інтелектуальних, вольових, емоційних, фізичних здібностей та якостей вихованців; формування сприятливих для розвитку вихованців взаємовідносин в колективі [10, с. 79-78]. В умовах швидких змін в усіх сферах життя для нормальної життєдіяльності дитини потрібні нові соціальні враження і переживання, нові можливості самовираження, сприятливий для гармонійного розвитку психологічний комфорт [10, с. 82].

Але найбільш актуальною у свій час для тих, хто сприйняв ідею школи життєтворчості, виявилася стаття, що була вміщена в №5 журнал «Директор школи, ліцею, гімназії» за 2009 рік – «Компетентнісний потенціал педагогіки життєтворчості» І. Єрмакова. Автор говорить про те, що проектуючи творчо своє життя, розробляючи й здійснюючи індивідуальний життєвий сценарій, особистість оволодіває не лише необхідними знаннями, але й компетентністю, зрештою, найвищим мистецтвом – мистецтвом жити. І. Єрмаков зазначає, що педагогіка нині перебуває перед вибором: або вона й далі розвиватиметься в руслі традиційної парадигми та підходів до дитини як об'єкта освітніх впливів, недооцінки духовного становлення й розвитку особистості, або педагогіка наповниться новим життєтворчим, культуротворчим змістом навчання та виховання, тим самим засвідчивши, що основне для неї – дитина, з її проблемами, потребами та динамічним внутрішнім духовним світом. Завдання, які стоять перед освітніми закладами у сфері їхньої відповідальності перед кожним вихованцем, фокусуються навколо проблем розвитку життєвої компетентності молодої людини. А це вимагає докорінного переосмислення фундаментальних засад сучасної української школи, посилення її компетентнісної спрямованості, суть якої полягає у переорієнтації від загальноосвітньої спрямованості до освоєння способів швидкої й адекватної

інтеграції в сучасне суспільство [8, с. 22]. І. Єрмаков дає визначення поняття «нова школа» – школа життєтворчості, діяльність якої спрямована на плекання дитини як суб'єкта життя та допомогу їй у визначенні життєвої стратегії, у пошуках смислу життя, у пізнанні життя як результату життєздійснення. За твердженням автора, в основі педагогіки життєтворчості лежить розвиток і саморозвиток особистості, здатної до самотворення, тобто до свідомої, цілеспрямованої діяльності щодо життєвих цілей, визначення життєвих планів і способів самореалізації, формування своїх життєвих принципів і пріоритетів. Таким чином, завдання сучасної школи – навчати мистецтву життя, виховувати самостійну особистість, яка вміє приймати рішення й нести за них відповідальність, володіє логічним мисленням, компетентно веде дискусію, аргументує та враховує аргументи опонента. Йдеться про створення нової української школи, яка б формувала компетентну особистість, створювала умови для її повноцінного фізичного, інтелектуального, духовного розвитку, для примноження культури й духовності в усьому розмаїтті вітчизняних і зарубіжних надбань [8, с. 23].

Цікавий напрям у рамках концепції життєтворчості описує К. Приходченко в статті «Характеристика сучасних концепцій формування творчого середовища». Автор пропонує концепцію школи-родини. Вона спирається на теоретичні засади освітніх технологій родинного виховання. Метою такої школи є формування цілісної, національно усвідомленої державотворчої особистості учня й учителя шляхом створення родинно-зорієнтованої життєдіяльності як першооснови формування гуманістичних, демократичних цінностей української нації. Основним завданням школи життєвої самотворчості, тобто школи-родини, автор виділяє необхідність навчити дітей безконфліктно взаємодіяти в будь-якому колективі [12, с. 20].

У статті С. Сушко «Школа життєтворчості», що була надрукована в журналі «Директор школи» за лютий 2009 року (№5), стверджується, що завданням сучасної гімназії є виявлення розумових здібностей дитини, посилення уваги до її інтелектуальної підготовки та формування життєвої компетентності. Педагоги мають рано виявити рівень розумових здібностей дитини через здійснення посиленої інтелектуальної підготовки. У гімназії, якою керує автор, для досягнення цієї мети було розширено варіативну частину навчального плану та введено спеціальні курси. Система виховної роботи досить оригінальна, в її основі лежить інститут кураторства. У позаурочний час гімназисти мають можливість розвивати свої творчі здібності на різноманітних факультативах, індивідуальних заняттях [13, с. 27].

Теоретичне обґрунтування власної практичної діяльності зробила Л. Доні – директор НВК «Балтська ЗСШ І-ІІІ ст. №2». У статті «Життєва компетентність та життєтворчі компетенції особистості» (журнал «Завуч» за грудень 2009 року, №34) дослідниця визначає дев'ять складових життєвої компетенції учнів НВК: життєтворчі компетенції, які полягають у здатності самостійно, свідомо і творчо визначати, проектувати і здійснювати особисте життя; компетенції життєздатності; компетенції навчатися впродовж життя; соціальні компетенції; комунікативні компетенції; інформаційні компетенції; політико-правові компетенції; трудові (професійні) компетенції; компетенції здорового способу життя. Автор статті визначає форми та методи розвитку життєвих компетенцій учнів [5, с. 22].

Глибинна філософія життєтворчості знайшла відображення в статті К. Черемних «Особистісне ототожнення як механізм самоздійснення й життєтворчості». У ній особистісне ототожнення розглядається як безперервний, спрямований у майбутнє процес конструювання й реконструювання особистістю життєвого нарративу та побудова й підтримка людиною меж власної особистості й меж свого життєвого світу. Життя людини постає як злиття й безперервність самоздійснення й життєтворення, а особистість постає в єдності з її життєвим світом [15, с. 85].

Отже, огляд змісту представлених нами статей з періодичних спеціалізованих видань дає змогу говорити про достатнє теоретичне обґрунтування науковцями та практиками необхідності впровадження принципів педагогіки життєтворчості в освітній процес сучасної школи. Хоча у науковому дискурсі залишається багато проблем, що потребують подальшого розгляду. Діалектика сучасної освіти актуалізує питання загальнолюдських та державницьких цінностей підростаючого покоління, їх жит-

тевих пріоритетів та життєтворчих орієнтацій. Наприклад, сьогодні ми не можемо вже із повною впевненістю говорити, наприклад, про пріоритетність виховання безконфліктної особистості, а, радше, про необхідність навчати учнів рефлексивно оцінювати конфліктну життєву ситуацію та шукати конструктивні шляхи виходу із неї. Сучасний учень має бути не просто терпимим до чужих думок, але і вмiти гідно відстоювати власну позицію. Створення умов для розкриття життєтворчого потенціалу учня – складне та відповідальне завдання сучасного педагога: потрібно брати до уваги психофізичні можливості дітей, що навчаються в одному класі, і будувати навчальний процес на принципах індивідуалізації та особистісного підходу. Тож на вирішення саме цих проблем, на нашу думку, має бути спрямована пошукова діяльність педагогів нової школи життєтворчості.

Теоретичне обґрунтування та практичне втілення ідей педагогіки життєтворчості знайшло відображення не тільки в періодичних виданнях сучасної України. Цій проблематиці присвячено багато спеціалізованих науково-методичних видань. Вагомий внесок у розповсюдження ідей педагогіки життєтворчості здійснили педагоги КЗ «Хортицький національний навчально-реабілітаційний багатопрофільний центр» ЗОР. Статті педагогів цього навчального закладу публікувались в таких науково-методичних виданнях: «Мистецтво життєтворчості особистості: теорія і технологія життєтворчості», «Школа життєтворчості особистості», «Реабілітаційна педагогіка на рубежі ХХІ століття», «Педагогічні науки та освіта: збірник наукових праць Запорізького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти» тощо. В останній збірці серед інших вміщено статтю керівника Хортицького центру В. Нечипоренко «Формування життєвих компетенцій в учнів з обмеженими можливостями здоров'я в умовах системного розвитку навчально-реабілітаційного центру», статтю заступника директора Хортицького центру О. Позднякової «Організація виховної роботи за технологією проєктивного життєздійснення», статтю наукового керівника експериментальної діяльності Хортицького центру І. Єрмакова «Життєтворчі компетенції особистості». Ці та інші статті висвітлюють актуальні питання формування життєвої компетенції та пройшли апробацію на міжрегіональній науково-практичній конференції «Теорія та практика педагогіки життєтворчості», яка відбулася в м. Запоріжжі в 2008 році.

На базі Хортицького центру було випущено ряд науково-методичних збірок, посібників, порадишків та методичних рекомендацій. Зокрема, «Життєва компетентність особистості: від теорії до практики», «Життєтворчість особистості: концепція, досвід, проблеми», «Проектний підхід до компетентісно спрямованої освіти», «Життєве проєктування: психолого-педагогічний аспект», «Життєтворчі компетенції у системі компетентісно спрямованої освіти», «Теорія і практика життєвого проєктування саморозвитку особистості». Останні три посібники колективу авторів: І. Єрмакова, В. Нечипоренко та Д. Пузікова. У зазначеному навчальному закладі експериментально перевіряють та активно впроваджують у навчально-виховну діяльність цільові програми розвитку життєвої компетентності вихованців та поширюють практику створення шкіл життєтворчості у різних регіонах України. Про визнання досягнень Хортицького центру на найвищому рівні свідчить надання йому в 2007 році статусу інноваційного, а в 2010 році – національного закладу, єдиного в системі середньої освіти в нашій країні.

Таким чином, враховуючи плідну діяльність Хортицького центру щодо поширення досвіду впровадження ідей педагогіки життєтворчості в освітній процес, ми із впевненістю можемо говорити про неї як про новий і вагомий етап у становленні освітньої парадигми життєтворчості.

Висновок. Аналіз процесу становлення педагогіки життєтворчості в нашій країні дав змогу нам виділити три основних етапи, два останні з яких і стали предметом нашого дослідження (з часу здобуття Україною незалежності).

Оскільки одним з найбільш оперативних методів розповсюдження досвіду впровадження педагогіки життєтворчості є періодичні та спеціалізовані видання, то нами були проаналізовані всі видання за період незалежної України. Було виявлено, що основною проблематикою статей в таких виданнях є теоретичні засади психології та педагогіки життєтворчості та опис впровадження освітніх технологій життєтворчості. Окремим етапом дослідження проблематики становлення педагогіки життєтворчос-

ті є 20-річний досвід роботи Хортицького національного навчально-реабілітаційного багатопрофільного центру, що втілюється у ряді науково-методичних видань. В умовах цього навчального закладу методично забезпечуються та практично реалізуються ідеї педагогіки життєтворчості.

Нагальною потребою на сьогоднішній день залишається розповсюдження конкретних рекомендацій щодо будівництва школи нового типу – школи життєтворчості, організації її діяльності на всіх етапах функціонування навчального закладу. Зважаючи на попередній досвід, ми впевнені, що такі рекомендації будуть і надалі публікуватися в періодичних та спеціалізованих друкованих виданнях для педагогів України, поширюючи принципи педагогіки життєтворчості. Теорії та досвіду з означеної проблематики вже достатньо для підготовки відповідного довідкового апарату – коментарів, іменного покажчика дослідників тощо. Це перспективне завдання для наших наукових розвідок на найближче майбутнє.

Література

1. **Антонюк В.** Педагогіка життєтворчості особистості // Виховна робота в школі. – 2006. – №9 (22). – С. 22-24. 2. **Блакитна Т.** Управління Миколаївською ЗОШ №57 – школою життєтворчості // Освіта і управління. – 2004. – №1. – С. 165-168. 3. **Вознюк Л.** Педагогіка життєтворчості в експериментальних навчальних закладах Дніпропетровщини // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2005. – №5-6. – С. 48-57. 4. **Гусєва О.** Проект як чинник творення життєтворчості // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2005. – №5-6. – С. 69-70. 5. **Доні Л.** Життєва компетентність та життєтворчі компетенції особистості // Завуч (Шкільний світ). – №34 (400). – 2009. – С. 22-26. 6. **Друзенко Н.** Становлення та самореалізація особистості в школі життєтворчості // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2007. – №1-2. – С. 106-113. 7. **Єрмаков І.** Життєтворчі виміри виховання простору // Виховна робота в школі. – 2006. – №5 (18). – С. 7-14. 8. **Єрмаков І.** Компетентнісний потенціал педагогіки життєтворчості // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2009. – №6. – С. 22-25. 9. **Калошин В.** Позитивне мислення – важливий фактор забезпечення життєтворчості особистості // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2005. – №4. – С. 44-48. 10. **Листопадава Л.** Педагогіка життєтворчості як шлях до вирішення проблем соціальної адаптації й розвитку дітей, підлітків і молоді в сучасних умовах // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2007. – №5. – С. 78-84. 11. **Олейничук І.** Технологія життєтворчості – інноваційна основа шкільного життя // Школа (Шкільний світ). – 2008. – №7 (31). – С. 5-11. 12. **Приходченко К.** Характеристика сучасних концепцій формування творчого середовища // Директор школи (Шкільний світ). – 2008. – №15 (495). – С. 20-24. 13. **Сушко С.** Школа життєтворчості // Директор школи (Шкільний світ). – 2009. – №5 (533). – С. 27-29. 14. **Федоренко О.** Завдання сучасної школи у контексті педагогіки життєтворчості // Рідна школа. – 2006. – №12. – С. 46-47. 15. **Черемних К.** Особистісне ототожнення як механізм самоздійснення й життєтворчості // Педагогіка і психологія. – 2009. – №2. – С. 80-86.

References

1. **Antonjuk V.** Pedagogika zhyttjetvorchosti osobystosti // Vyhovna robota v shkoli. – 2006. – №9 (22). – S. 22-24. 2. **Blakytina T.** Upravlinnja Mykolai'vs'koju ZOSh №57 – shkoloju zhyttjetvorchosti // Osvita i upravlinnja. – 2004. – №1. – S. 165-168. 3. **Voznjuk L.** Pedagogika zhyttjetvorchosti v eksperymental'nyh navchal'nyh zakladah Dnipropetrovshhyny // Dyrektor shkoly, liceju, gimnazii'. – 2005. – №5-6. – S. 48-57. 4. **Gusjeva O.** Proekt jak chynnyk tvorennja zhyttjetvorchosti // Dyrektor shkoly, liceju, gimnazii'. – 2005. – №5-6. – S. 69-70. 5. **Doni L.** Zhyttjeva kompetentnist' ta zhyttjetvorchi kompetencii' osobystosti // Zavuch (Shkil'nyj svit). – №34 (400). – 2009. – S. 22-26. 6. **Druzenko N.** Stanovlennja ta samorealizacija osobystosti v shkoli zhyttjetvorchosti // Dyrektor shkoly, liceju, gimnazii'. – 2007. – №1-2. – S. 106-113. 7. **Jermakov I.** Zhyttjetvorchi vymiry vyhovannja prostoru // Vyhovna robota v shkoli. – 2006. – №5 (18). – S. 7-14. 8. **Jermakov I.** Kompetentnisnyj potencial pedagogiky zhyttjetvorchosti // Dyrektor shkoly, liceju, gimnazii'. – 2009. – №6. – S. 22-25. 9. **Kaloshyn V.** Pozytyvne myslennja – vazhlyvyj faktor zabezpečennja zhyttjetvorchosti osobystosti // Dyrektor shkoly, liceju, gimnazii'. – 2005. – №4. – S. 44-48. 10. **Lystopadova L.** Pedagogika zhyttjetvorchosti jak shljah do vyrishennja problem social'noi' adaptacii' j rozvytku ditej, pidlitkiv i molodi v suchasnyh umovah // Dyrektor shkoly, liceju, gimnazii'. – 2007. – №5. – S. 78-84. 11. **Olejnychuk I.** Tehnologija zhyttjetvorchosti – innovacijna osnova shkil'nogo zhyttja // Shkola (Shkil'nyj svit). – 2008. – №7 (31). – S. 5-11. 12. **Pryhodchenko K.** Harakterystyka suchasnyh koncepcij formuvannja tvorchoho seredovyshha // Dyrektor shkoly (Shkil'nyj svit). – 2008. – №15 (495). – S. 20-24. 13. **Sushko S.** Shkola zhyttjetvorchosti // Dyrektor shkoly (Shkil'nyj svit). – 2009. – №5 (533). – S. 27-29. 14. **Fedorenko O.** Zavdannja suchasnoi' shkoly u konteksti pedagogiky zhyttjetvorchosti //

Антибура Ю.П. Висвітлення процесу становлення педагогіки життєтворчості в періодичних друкованих та спеціалізованих педагогічних виданнях незалежної України

У статті розглядається процес становлення педагогіки життєтворчості, основні ідеї якої відображаються у матеріалах періодичних друкованих та спеціалізованих українських педагогічних видань. Здійснено аналіз процесу становлення педагогіки життєтворчості в нашій країні, який дав змогу виділити три його основні етапи. Зазначено, що особливу увагу педагогіці життєтворчості стали приділяти саме після проголошення Україною незалежності та відходу від парадигм радянської школи, у період, коли українська педагогіка відроджувалася на засадах гуманізму та демократії. Визначені найвідоміші з професійних педагогічних періодичних видань сучасної України, серед яких журнали «Виховна робота в школі», «Освіта і управління», «Директор школи, лицю, гімназії», «Завуч», «Виховна робота в школі», «Школа», «Управління школою», «Педагогіка та психологія» і цілий ряд предметних видань. Актуалізується потреба сьогодення щодо розповсюдження конкретних рекомендацій для будівництва школи нового типу – школи життєтворчості, організації її діяльності на всіх етапах функціонування навчального закладу, які будуть і надалі публікуватися в періодичних та спеціалізованих друкованих виданнях для педагогів України, поширюючи принципи педагогіки життєтворчості. Намічено перспективне завдання для подальших наукових розвідок на найближче майбутнє.

Ключові слова: життєтворчість, педагогіка життєтворчості, компетенції, компетентність.

Антибура Ю.П. Освещение процесса становления педагогика жинетворчества в периодических печатных и специализированных педагогических изданиях независимой Украины

В статье рассматривается процесс становления педагогика жинетворчества, основные идеи которой отражаются в материалах периодических и специализированных украинских педагогических изданий. Осуществлен анализ процесса становления педагогика жинетворчества в нашей стране, который позволил выделить три его основные этапа. Отмечено, что особое внимание педагогике жинетворчества стали уделять именно после провозглашения Украиной независимости и ухода от парадигм советской школы, в период, когда украинская педагогика возрождалась на принципах гуманизма и демократии. Определены самые известные из профессиональных педагогических периодических изданий современной Украины, среди которых журналы «Воспитательная работа в школе», «Образование и управление», «Директор школы, лицей, гимназии», «Завуч», «Воспитательная работа в школе», «Школа», «Управление школой», «Педагогика и психология» и целый ряд предметных изданий. Актуализируется потребность по распространению конкретных рекомендаций для строительства школы нового типа – школы жинетворчества, организации ее деятельности на всех этапах функционирования учебного заведения, которые будут и дальше публиковаться в периодических и специализированных печатных изданиях для педагогов Украины, распространяя принципы педагогика жинетворчества. Намечена перспективная задача для дальнейших научных исследований на ближайшее будущее.

Ключевые слова: жинетворчество, педагогика жинетворчества, компетенции, компетентность.

Antybura Y.P. The lightning of the formation process of the life-creation pedagogy in the printed and specialized pedagogy periodical of independent Ukraine

This paper deals with the formation process of the life-creation pedagogy, which main ideas are reflected in the materials of specialized periodicals of Ukrainian pedagogy publications. The analysis of the formation process of the life-creation pedagogy in our country, which made it possible to highlight its three main stages, is realized. It is noted that the special attention has been paid to the life-creation pedagogy just after the proclamation of the Ukraine's independence and the leaving the Soviet schools' paradigms, in time when the Ukrainian pedagogy was revived on humanism and democracy

principles. It is determined the most famous professional educational periodicals of modern Ukraine, including the magazines «Educational work in schools», «Education and Management», «Head of the school, lyceum, gymnasium» «Director of studies», «Educational work at school», «School» «School Management», «Pedagogy and Psychology» and a number of subjects issues. It is updated the need to spreading of specific recommendations for the construction of a new type of school – the school of life-creation, the organization of its activity in all phases of operation of the institution that will continue to be published in periodicals and specialized publications for teachers of Ukraine, spreading the principles of life-creation pedagogy. The perspective task for further scientific investigations in the near future is projected.

Keywords: *life-creation, life-creativity pedagogy, competence, capacity.*

Стаття надійшла до редакції 2.12.2013 р.

Статтю прийнято до друку 5.12.2013 р.

*Рецензент: доктор педагогічних наук, професор
Павленко А.І.*

УДК : 612;591.1

ОСНОВНЫЕ МЕДИЦИНСКИЕ АСПЕКТЫ АДАПТАЦИИ УЧАЩИХСЯ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ

Бородина Н.Б.,

кандидат медицинских наук

Данные официальной статистики свидетельствуют о снижении числа абсолютно здоровых детей, негативных тенденциях в состоянии здоровья, обусловленных ухудшением физического развития, ростом функциональных расстройств и хронических заболеваний [1, 2]. У 80-90% детей, поступающих в первый класс, имеются нарушения соматического здоровья при наличии у 18-20% из них пограничных (негрубых) психических отклонений [3, 4, 5]. Современная начальная школа характеризуется интенсификацией учебного процесса без учета противоречий между возросшими программными требованиями и ухудшением качества здоровья учащихся [6, 7]. На фоне возрастного анатомо-физиологического кризиса семи лет начало школьного обучения, вызывая перестройку всего жизненного уклада, закономерно сопровождается снижением работоспособности, повышенной утомляемостью, перенапряжением ведущих функциональных систем [8, 10]. Исследований, посвященных изучению распространенности, прогностической значимости факторов риска и их влияния на состояние здоровья учащихся начальной школы, недостаточно [9, 11].

Школьная адаптация – одна из первых ступеней не только на пути к успешному обучению, но и сохранению здоровья [11, 12]. Именно этот период является критическим и очень индивидуальным в процессе формирования здоровья первоклассника [9, 12]. На успешную адаптацию влияют различные факторы, среди которых одним из основных остается исходное состояние физического и соматического здоровья младших школьников [7, 11].

Методы исследования: анализ и обобщение литературных источников, первичной медицинской документации, медико-психолого-педагогическое наблюдение, вариационно-статистическая обработка данных.

За основу взяты данные комплексного обследования и диспансерного наблюдения 295 учащихся (девочек 150; мальчиков 145) первых классов трех общеобразовательных школ г. Запорожья. У всех детей определены антропометрические данные (рост, вес), частота пульса (ЧСС), артериальное давление (АД) с последующим обследованием педиатра, невролога, ортопеда, отоларинголога, офтальмолога. По результатам комплексного медико-психологического обследования с учетом наследственности, особенностей перинатального и постнатального периодов развития проведена оцен-